

Συνέντευξη με τον πρωτοσύγγελο της Αρχιεπισκοπής του Λουξεμβούργου, Mgr. Mathias Schiltz.

Το πρωτότυπο κείμενο (στα γαλλικά) δημοσιεύτηκε στο 18ο τεύχος (Μάρτιος 2009) του περιοδικού της Ελληνικής Κοινότητας Λουξεμβούργου
“το Φαινόμενο του Λουξεμβούργου”

Η διάκριση του ελληνο-λουξεμβουργιανού βραβείου “**Henri et Madeleine Muller**” είναι συμβολική και αντικατοπτρίζει την ειλικρινή φιλία που έχει αναπτυχθεί μεταξύ της Ελλάδας και του Λουξεμβούργου στη διάρκεια των τελευταίων 50 ετών και η οποία ξεκίνησε από τον πρωτεργάτη καθηγητή Henri Muller.

1) Τι αντιπροσωπεύει για σας η διάκριση αυτή;

Το ελληνο-λουξεμβουργιανό βραβείο “Henri et Madeleine Muller” αποτελεί για μένα πρωτίστως τίτλο τιμής. Επειδή πρόκειται για λογοτεχνικό βραβείο, όταν έμαθα ότι μου έχει απονεμηθεί, ένιωσα, στην αρχή, κάποια έκπληξη. Κι αυτό διότι, αν και γράφω επί χρόνια, δεν έχω ποτέ συγγράψει λογοτεχνικό έργο με την κύρια σημασία της λέξης, ούτε στα ελληνικά, ούτε και σε καμιά άλλη γλώσσα άλλωστε. Όμως, στο βαθμό που το βραβείο αυτό συμβολίζει και αντικατοπτρίζει, όπως το λέτε, την ειλικρινή φιλία που έχει αναπτυχθεί μεταξύ Ελλάδας και Λουξεμβούργου κατά τα τελευταία 50 χρόνια, θα μπορούσα να πω ότι επισφραγίζει, σε ό,τι με αφορά, τις πολύ στενές σχέσεις που διατηρώ εδώ και μισό περίπου αιώνα με τους φίλους Έλληνες.

Συγκεκριμένα, ήμουν σπουδαστής στο Καθολικό Ινστιτούτο (Institut Catholique) του Παρισιού το 1962, όταν έτυχε να γνωρίσω έναν ελληνορθόδοξο επίσκοπο από την Κωνσταντινούπολη. Και ήταν από εκείνον, και συνεπώς μέσω του Βυζαντίου, που μνήθηκα, πέρα από τη γνώση της Αρχαίας Ελλάδας που μου ήταν αρκετά οικεία από τα γυμνασιακά μου χρόνια, στην παιδεία και τη ζωή της σύγχρονης Ελλάδας. Εξυπακούεται ότι η ορθόδοξη θρησκευτική διάσταση είχε κεντρική θέση σε αυτήν τη μύηση.

Με τα χρόνια, οι φιλικές σχέσεις μου με τον φίλο επίσκοπο επεκτάθηκαν και σε ορισμένα μέλη της οικογένειάς του. Ένας από τους αδελφούς του, καθηγητής φιλοσοφίας στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής, μας συνάντησε στο Παρίσι, όπου είχε έρθει με εκπαιδευτική άδεια ενός χρόνου στη Σορβόνη. Ένας άλλος αδελφός του επισκόπου, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Norman της Οκλαχόμα, μας επισκέφθηκε πολλές φορές με την οικογένειά του. Ακολούθησαν κοινά ταξίδια στην Ελλάδα κι ακόμα σήμερα έχω άριστες σχέσεις με τα ανίψια του μακαριστού Ανδρέα, επισκόπου Τρωάδος, ο οποίος δυστυχώς χάθηκε πρόωρα.

2) **Εμείς οι Έλληνες θεωρούμε τη θρησκεία μέρος της ταυτότητας και της κουλτούρας μας. Ποιά είναι η γνώμη σας για τη σύγχρονη Ελλάδα;**

Όπως προανέφερα, με τις πρώτες αυτές γνωριμίες μου στο Παρίσι, συνειδητοποίησα ότι η χριστιανική θρησκεία δεν ήταν μόνο αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας του σύγχρονου Έλληνα αλλά τη διαπότιζε και αποτελούσε κατά κάποιο τρόπο το καλούπι της. Αυτή η θεώρηση επιβεβαιώθηκε κατά τα πρώτα ταξίδια που έκανα στην Ελλάδα τη δεκαετία του εξήντα και του εβδομήντα του αιώνα που πέρασε. Σήμερα, έχω την εντύπωση ότι και η Ελλάδα επηρεάζεται από το φαινόμενο της σταδιακής εκκοσμίκευσης της κοινωνίας, το οποίο εκδηλώνεται, ακόμη, σποραδικά και λιγότερο έντονα απ' ό,τι στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, χωρίς όμως να είναι λιγότερο πραγματικό και επίμονο. Σε αντίθεση με όσα συμβαίνουν στη χώρα μας, έχω την εντύπωση ότι ο σύγχρονος Έλληνας πολίτης εξακολουθεί να ζει σε ένα περιβάλλον που επηρεάζεται από το θρησκευτικό λειτουργικό, αλλά δεν είμαι βέβαιος ότι, μακροπρόθεσμα, θα τα καταφέρει καλύτερα να συμφιλιώσει τη νεωτερικότητα με το χριστιανικό τρόπο ζωής.

Οι δυο εκκλησίες μας έχουν εξάλλου διαφορετικές και μάλιστα αντίθετες στρατηγικές έναντι του φαινομένου της εκκοσμίκευσης. Η Καθολική Εκκλησία, κυρίως με τη Β' Βατικάνειο Σύνοδο, θέλησε να κάνει άνοιγμα στο σύγχρονο κόσμο. Έχω την εντύπωση ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία πιστεύει περισσότερο ότι μπορεί να αντλήσει δύναμη και να βρει το αντίδοτο στο σύνδρομο της διάβρωσης, με την αυστηρή τήρηση της χιλιετούς παράδοσής της. Η Ιστορία θα πει ποια από αυτές τις δύο επιλογές είναι η καλύτερη.

3) **Και η λουξεμβουργιανή κοινωνία υποστηρίζει και ενισχύει τις παραδόσεις και τα τοπικά έθιμα. Σε ποιο βαθμό έχει επηρεαστεί από την αλληλεπίδραση με τους πολυάριθμους αλλοδαπούς που ζουν και εργάζονται εδώ;**

Καταρχήν, ας ξεκαθαρίσουμε τους όρους. Υπάρχει η Παράδοση, υπάρχουν και οι παραδόσεις. Όπως άφησα ήδη να εννοηθεί, η ιστορική Παράδοση του Λουξεμβούργου, η οποία έχει καθαρά χριστιανικό υπόβαθρο, αυτή τη στιγμή βρίσκεται δυστυχώς σε κατάσταση αποδυνάμωσης. Ελλείπει του σημαντικού αυτού σημείου αναφοράς, καταφεύγουμε όμως περισσότερο στις παραδόσεις και τα έθιμα. Στη χώρα μας, ίσως να μην έχει υπάρξει ποτέ τόσο μεγάλος ενθουσιασμός όσο σήμερα για τις φολκλορικές εκδηλώσεις. Στο γεγονός αυτό θα μπορούσε να διακρίνει κανείς και μια αντίδραση που έχει σχέση με την αναζήτηση ταυτότητας.

Ωστόσο, οι παραδόσεις αυτές και τα έθιμα δεν απειλούνται από τους

πολυάριθμους αλλοδαπούς που ζουν στο Λουξεμβούργο. Από τη μια πλευρά, αυτοί οι άνθρωποι υιοθετούν και ακολουθούν τις παραδόσεις και τα έθιμά μας. Σχετικά με αυτό, αρκεί να αναφέρω τη μαζική συμμετοχή των αλλοδαπών στις λαϊκές εκδηλώσεις που πλαισιώνουν την εθνική μας εορτή. Από την άλλη πλευρά, οι διάφορες ομάδες μεταναστών διατηρούν και καλλιεργούν τις παραδόσεις τους, χωρίς αυτό να μπορεί να χαρακτηριστεί από κανέναν, νομίζω, ως εκδήλωση κοινοτισμού.

Μένει το ερώτημα της μεγάλης ιστορικής μας Παράδοσης, η οποία χαρακτηρίζεται έντονα από το χριστιανισμό. Λόγω του ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών προέρχεται από χώρες με χριστιανική Παράδοση, δεν πιστεύω ότι η παρουσία τους έχει συμβάλει στην αποδυνάμωση αυτής της Παράδοσης. Το στοίχημα είναι μάλλον να μάθουμε κατά πόσον η πλούσια χριστιανική τους κληρονομιά θα ενισχύσει τη δική μας Παράδοση ή εάν οι ίδιοι θα αφομοιωθούν από το γενικό ρεύμα της χώρας υποδοχής.

- 4) **Ένα τεράστιο πλήθος από έθνη, φυλές, λαούς και γλώσσες (βλ. Αποκ. 7,9). Η ενσωμάτωση των αλλοδαπών στην κοινωνία του Λουξεμβούργου αποτελεί ένα από τα ζητήματα καθοριστικής σημασίας της πολιτικής επικαιρότητας, ενώ αποδίδεται μεγάλη σημασία στη διδασκαλία της Λουξεμβουργιανής γλώσσας. Πιστεύετε ότι από μόνη της η γλώσσα αρκεί για να επιτευχθεί η ενσωμάτωση των αλλοδαπών στη χώρα;**

Κατ' αρχήν, θα αναφέρω ότι το πολύμορφο αυτό πλήθος που θυμίζει την εικόνα της Αποκάλυψης αποτελεί τεράστιο πλούτο. Αποτελεί μεγάλη τύχη το να μπορούμε να αντιμετωπίζουμε τις διαφορές μας πρωτίστως ως μια επιπλέον ευκαιρία για αμοιβαία βελτίωση παρά ως πηγή δυσκολιών και αναστάτωσης. Ωστόσο, το όραμα της Αποκάλυψης θα εκπληρωθεί απόλυτα μόνο στο τέλος του κόσμου.

Για την ώρα, πρέπει να επαγρυπνούμε για την αμοιβαία κατανόηση και η γλώσσα παίζει καθοριστικό ρόλο σ' αυτό. Σίγουρα μπορεί να σκεφτεί κανείς ότι η πλειονότητα των κατοίκων του Μεγάλου Δουκάτου θα μπορούσε πολύ εύκολα να συνεννοηθεί χρησιμοποιώντας τη γαλλική γλώσσα. Κάτι τέτοιο όμως θα προκαλούσε, αργά ή γρήγορα, την εξαφάνιση της ταυτότητας του Λουξεμβούργου. Γιατί ένας λαός δεν ορίζεται μόνο από το έδαφός του αλλά και από τη γλώσσα του. Έτσι, η απαίτηση στοιχειώδους γνώσης της λουξεμβουργιανής γλώσσας ως προϋπόθεση για την απόκτηση της ιθαγένειας, μου φαίνεται εντελώς φυσιολογική.

Είναι επίσης φυσιολογικό τα παιδιά που πάνε σχολείο στο Λουξεμβούργο να μαθαίνουν τη γλώσσα μας. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι το σχολικό μας

σύστημα είναι τρίγωνο, πράγμα που αποτελεί ταυτόχρονα πρόκληση και τεράστια ευκαιρία. Οφείλουμε ωστόσο να βρούμε τρόπους ώστε τα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμικούς χώρους να μπορέσουν να ενταχθούν σε αυτό το σύστημα και με άλλους τρόπους, και όχι μόνο μέσω της γερμανικής ή της λουξεμβουργιανής γλώσσας.

5) **Οι σχέσεις μεταξύ της Ορθόδοξης και της Καθολικής Εκκλησίας γνώρισαν πολλές διακυμάνσεις. Ποιά είναι τα ισχυρά σημεία στην κατανόηση και την επικοινωνία μεταξύ των δύο εκκλησιών μας;**

Είχα την τύχη να γνωρίσω την Ορθόδοξη Εκκλησία πρώτα επί τόπου, συνοδεύοντας τον φίλο μου, τον μακαριστό Ανδρέα, επίσκοπο Τρωάδος, την Κυριακή, στην τέλεση της Θείας Λειτουργίας στην εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης που βρίσκεται στο 9ο διαμέρισμα του Παρισιού και αργότερα συμμετέχοντας στις ιερές ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα στον καθεδρικό ναό της Μάλτας. Στην πορεία, καθώς ανακάλυπτα με θαυμασμό τη λαμπρότητα της ορθόδοξης λατρείας, μπόρεσα να διαπιστώσω ότι δεν υπήρχαν θεμελιώδεις δογματικές διαφορές μεταξύ των δύο Εκκλησιών. Στη συνέχεια, το διαπίστωσα ξανά στη διάρκεια των ετών που πέρασα στο Παρίσι, την εποχή της Β' Βατικανείου Συνόδου και των πρώτων επαφών μεταξύ της Εκκλησίας της Κωνσταντινούπολης και της Εκκλησίας της Ρώμης, τις οποίες ακολούθησε η ιστορική συνάντηση του Πάπα Παύλου VI και του Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηναγόρα στα Ιεροσόλυμα και η αμοιβαία άρση του αναθέματος του 1054. Εισήλθαμε έτσι σε μια νέα εποχή και η Ενότητα φαινόταν να είναι πολύ κοντά.

Το ότι δεν έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα κάθε άλλο παρά με απογοητεύει. Η εμπιστοσύνη μου βασίζεται μεταξύ άλλων στην πρόοδο που έχει επιτευχθεί μετά τη συνάντηση ορθοδόξων και καθολικών στη Ραβένα τον Οκτώβριο του 2007 και τις συνεδριάσεις των επιτροπών που προέκυψαν από αυτήν, οι οποίες αφήνουν να διαφανεί κάποια συμφωνία σχετικά με το καίριο ζήτημα του πρωτείου, το οποίο αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για την πλήρη κοινωνία των Εκκλησιών μας.

6) **Η δραστηριότητά σας είναι εν μέρει αφιερωμένη στην ιδέα του Οικουμενισμού. Ποιά είναι η εμπειρία σας από τη συνύπαρξη των Εκκλησιών στο Λουξεμβούργο;**

Οι επαφές μου με την Ορθόδοξη εκκλησία την εποχή της Συνόδου (Β' Βατικανείας) άναψαν μέσα μου την ιερή φλόγα της ιδέας της Χριστιανικής Ενότητας. Αμέσως μετά την επιστροφή μου στο Λουξεμβούργο, το 1966, κατέβαλα προσπάθειες για τη σύσφιξη αδελφικών δεσμών με όλες της χριστιανικές εκκλησίες που βρίσκονταν στο Λουξεμβούργο. Αρχικά,

επιδιώξαμε την από κοινού τέλεση της Εβδομάδας προσευχής για την Ενότητα. Κατόπιν, μέσω των οικουμενικών ευρωπαϊκών συνελεύσεων (Βασιλεία 1991, Γκρατς 1998, Σίμπιου 2007), οι δεσμοί συσφίχθηκαν και μπορέσαμε να εδραιώσουμε το Συμβούλιο Χριστιανικών Εκκλησιών στο Λουξεμβούργο, το οποίο ιδρύθηκε το 1997. Πρόκειται για ένα όργανο ανταλλαγών και κοινών πρωτοβουλιών σε αδελφικό πνεύμα που σέβεται τις υφιστάμενες ακόμη διαφορές. Πριν από δεκαπέντε περίπου μέρες, την επομένη μιας συνεδρίασης της εκτελεστικής επιτροπής αυτού του Συμβουλίου, ένας προτεστάντης συνάδελφος μου έγραψε το εξής: “Ήταν πολύ καλά, σε ζεστό και αδελφικό κλίμα. Ήταν, απλά, στιγμές ευτυχίας”. Τι καλύτερο θα μπορούσε να πει κανείς;

7) Κατά τη γνώμη σας, ποιος πρέπει να είναι ο ρόλος της Εκκλησίας στη σύγχρονη κοινωνία; Μήπως πρέπει να επαναπροσδιοριστεί ο ρόλος της;

Ο ρόλος της Εκκλησίας έχει καθοριστεί από την εποχή της ίδρυσής της. Στον σημερινό κόσμο, η Εκκλησία είναι το μυστήριο της σωτηρίας, το σύμβολο και το όργανο της κοινωνίας Θεού και ανθρώπων. Η αποστολή της είναι να αναγγείλει σε όλους τους ανθρώπους αυτή τη σωτηρία που πραγματοποιείται διά του Ιησού Χριστού.

Αλλά αυτό που πρέπει να επαναπροσδιοριστεί είναι οι τρόποι με τους οποίους παρουσιάζεται και δρα η Εκκλησία στο σημερινό κόσμο. Δεν είμαστε πλέον, κι αυτό σε διαφορετικό βαθμό από την Ανατολή μέχρι τη Δύση, σε μια κοινωνία καθ' ολοκληρίαν χριστιανική. Καμιά Εκκλησία δεν περιλαμβάνει πλέον στους κόλπους της το σύνολο του πληθυσμού της πολιτισμικής της επικράτειας. Όλες βρίσκονται όλο και περισσότερο σε μια κατάσταση διασποράς. Μια πρώτη απαίτηση είναι να συνειδητοποιήσουμε αυτή τη νέα κατάσταση και να την αντιμετωπίσουμε, αντί να οχυρωνόμαστε στη νοσταλγία του παρελθόντος.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι Εκκλησίες θα πρέπει να εγκαταλείψουν την αποστολή τους. Οφείλουν όμως να σταματήσουν να συμπεριφέρονται κυριαρχικά και να επιβάλλουν τις πεποιθήσεις τους. Οι καθολικοί επίσκοποι της Γαλλίας αντιμετωπίζουν αυτή τη νέα κατάσταση, που λαμβάνει απόλυτα υπόψη τη θεμελιακή αλλαγή πρωτοτύπου: “προτείνοντας την πίστη”. Την προτείνουν με το βίωμα, με τη λαμπερή μαρτυρία των χριστιανικών κοινοτήτων-ενοριών (βλ. Φιλιπ. 2,15), με την άσκηση της ανιδιοτελούς ελεημοσύνης, με μια επιχειρηματολογία που ενσωματώνει, μέσα σε ένα κόσμο ορθολογισμού, την ελπίδα που φέρουμε μέσα μας (βλ. Α Πέτρου 3,15). Δεν είναι τυχαίο που ο Πάπας Βενέδικτος XVI δίνει τόση σημασία στη σωστή σχέση μεταξύ πίστης και ορθού λόγου.

Στο εξής, οι Εκκλησίες θα μπορούν επίσης να προτείνουν στην κοινωνία που τις περιβάλλει την εικόνα του ανθρώπου και τις αξίες τις οποίες πρεσβεύουν. Σε αυτό το πλαίσιο, η προοπτική συντονισμένης δράσης μεταξύ της Ορθόδοξης και της Καθολικής Εκκλησίας σε ηθικά και κοινωνικά ζητήματα, στην οποία έγινε αναφορά μετά την εκλογή του Πατριάρχη Μόσχας Κυρίλλου Α', αποκτά οπωσδήποτε ενδιαφέρον.

8) Ποια είναι τα ισχυρά σημεία της φιλίας μεταξύ των δύο λαών;

Από τις πρώτες επαφές που είχα με τις ελληνικές κοινότητες, αρχικά στο Παρίσι, μετά στην Ελλάδα και τη Μάλτα και, τέλος στο Φανάρι, ως φιλοξενούμενος του Πατριάρχη Βαρθολομαίου του 1ου, εντυπωσιάστηκα από την πολύ γενναιόδωρη φιλοξενία και τη ζεστασιά του ελληνικού λαού. Αμέσως αισθάνθηκα ότι με υποδέχονταν σαν αδελφό. Νομίζω ότι η χαρά της ζωής αποτελεί ένα ακόμη κοινό σημείο μεταξύ των δύο λαών μας, αν και παίρνει διαφορετικές αποχρώσεις κάτω από διαφορετικούς ουρανούς.

Ένα άλλο ισχυρό σημείο είναι οι κοινές μας ρίζες, που είναι κοινές σε όλη την Ευρώπη, δηλαδή οι ιουδαιοχριστιανικές, ρωμαϊκές και ελληνικές ρίζες. Για μας, η Ελλάδα είναι το λίκνο της φιλοσοφίας και της δημοκρατίας, σημαντικά κληροδοτήματα και για τους δύο λαούς μας που λατρεύουν την ελευθερία. Και πώς να ξεχάσει κανείς τους θησαυρούς της τέχνης και της αρχιτεκτονικής της Ελλάδας, ή την τεράστια λογοτεχνική κληρονομιά που μάγεψε έναν Henri Muller. Προσωπικά, θα θυμάμαι πάντα την πρώτη μου επίσκεψη στην Ακρόπολη, στην οποία ανέβηκα σαν σε προσκύνημα. Ή ακόμη το ρεσιτάλ βιολοντσέλου του Mstislav Rostropovich στο Ωδείο Ηρώδου του Αττικού, όταν, με την πρώτη κίνηση του δοξαριού, οι φημισμένες κουκουβάγιες της Αθήνας, που φτεροκοπούσαν πάνω από τα κεφάλια μας, πήγαιναν να φωλιάσουν στα κουφώματα των τειχών, μένοντας ακίνητες και κουρνιασμένες μέχρι τον τελευταίο ήχο.

Ναι, αγαπώ τον ελληνικό λαό με το ένδοξο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του. Αγαπώ την ευλογημένη αυτή γη με τα μνημεία της, τις θάλασσές της, τα νησιά και τον ήλιό της. Κι όσο με κρατάνε τα πόδια μου, δεν θα κουραστώ ποτέ να επιστρέφω κοντά της.

Μετάφραση από τα γαλλικά: Ε. Γκίνου